

Jaroslav Bílek***Neoliberalismus a marginalita:
studie z českého reálkapitalismu****LUPTÁK, Lubomír a kol. (2013): Brno : Doplněk.*

Publikace *Neoliberalismus a marginalita: studie z českého reálkapitalismu*, za kterou stojí kolektiv mladých sociálně-vědních autorů pod vedením Lubomíra Luptáka, představuje svého druhu stále spíše unikátní, avšak velmi důležitou reflexi podstatných událostí posledních více než dvaceti let naší historie. Pokud přihlédneme k faktu, že převážná většina autorů působí v oblasti politologie, nejedná se jen o dílo unikátní, ale možná i přelomové, protože si všímá problémů, které se tradičně netěší v české politologii velkém zájmu. Je předčasné hodnotit, zda recenzovaná publikace přispěje ke změně tradičního českého politologického diskurzu jako vědy profilující se především na problematice politických stran, politických systémů a institucí, či na recenzovanou publikaci bude v budoucnu nahlíženo jako na manifest jistého směru v domácí politologické produkci. Nicméně není sporu o tom, že rozhodně obohatí domácí odbornou diskuzi. Práci tvoří mimo úvodu devět kapitol, které jsou svým obsahem teoretické i empirické a i když se nám na první pohled může zdát, že spolu často příliš nesouvisí, mají svou logiku a celé dílo působí po přečtení velmi konzistentně. Záměrně píše po přečtení, protože mě v průběhu četby napadly jisté výhrady, ke kterým se dostanu později.

Po velmi čtivém úvodu z pera Lubomíra Luptáka přichází na řadu teoretická kapitola věnovaná reflexi samotného pojmu neoliberalismus v sociální teorii a politické filozofii. Petr Krčál a Jiří Mertl v ní stručně seznamují čtenáře jak se samotným významem termínu neoliberalismus, tak především s jeho kritikou ze strany dalších myšlenkových směrů. Konkrétně neomarxismu, liberalismu, Michela Foucaulta a dalších vybraných

autorů spadajících do oblasti kritických sociálních a humanitních věd. Jazykový projev autorů je na velmi vysoké úrovni a daří se jim velmi dobře přiblížit čtenáři výše uvedené názorové proudy. Za největší klad kapitoly považuji (mimo faktu, že se věnuje autorům, kteří nejsou nejen mezi širší veřejností ale ani v rámci české politologie příliš známí) pasáž ukazující rozdíly mezi neoliberalismem a liberalismem. Stále jsme totiž svědky jistého nepochopení rozdílu obou zmíněných pojmů, především mezi širší veřejností, což pak vede k dalšímu znepráhlednění již tak velmi nepřehledné společenské diskuze.

V následující kapitole se autoři (Petr Krčál, Vladimír Naxera a Ondřej Stulík) dostávají do klasického terénu politologie, tedy oblasti programatiky politických stran, avšak s poměrně vzácným záměrem, tedy soustředit se na problematiku řešení otázky marginalizace. Kapitola je velmi dobře teoreticky ukotvená a má dobrý spád. Jejím negativem je z mého pohledu místy poněkud nejasná struktura a drobná nevyváženost analyzovaných programů. Ačkoliv chápu důvody, které vedly autory k takovému výběru, který provedli, domnívám se, že předložený text je až příliš zaměřen na ODS a opomíjí KSČM. Rozumím tomu, že analyzovat KSČM z hlediska toho, nakolik akcentuje neoliberalní formulace, může z teoretického pohledu působit jako neodůvodněné, avšak neměli bychom zapomínat na hledisko „praktické“. Chování a program politické strany totiž není závislý jen na jejím ideovém ukotvení, ale také na tom, v jakém státním zřízení a politické realitě se pohybuje. Rozhodně se totiž domnívám, že při podrobnější analýze projevů a chování představitelů současné KSČM bychom mohli identifikovat řadu stejných či podobných prohlášení.

Hned následující kapitolu Petra Kupky, která je věnována problematice neoliberalismu a organizovaného zločinu, tedy spíše problematice konstrukce a významu termínu organizovaný zločin v neoliberálním státu, považuji za nejlepší kapitolu celé publikace. Text je výborně strukturován, dobře teoreticky uchopen a je nebyvale čtivý. Jediným drobným nedostatek shledávám v absenci vysvětlení zkratky RICO, což může neznalému čtenáři znesnadňovat pochopení příslušné podkapitoly.

Petra L. Burzová seznamuje v další kapitole čtenáře s jedním ze svých dlouhodobějších výzkumných záměrů, kterým bylo (a pravděpodobně stále je) mapování veřejné diskuze ohledně transformace veřejného prostoru v postsocialismu. Díky tomu autorka předkládá po všech stránkách velmi precizní text, ve kterém názorně ukazuje, jak se dají některé stále silné postkomunistické symboly, jež byly vystavěny na odporu proti nedemokratickému žaláři, zneužít při konstruování žaláře nového, neoliberálního. Za největší klad kapitoly považuji skutečnost, že se autorce povedlo přehledně přiblížit průběh mnohaměsíční diskuze vedené kolem zprofanované developerské kauzy v Plzni a trpělivě tak čtenáře provést labyrintem neoliberální slepoty.

Pátá a šestá kapitola se věnují problematice bezdomovců, konkrétně tomu, jakých významů tento termín ve veřejné diskuzi nabývá a jak je s celou problematikou nakládáno v podmínkách postsocialistické reality České republiky. Oba texty opět velmi dobře metodologicky uchopené, kvalitně strukturované a navíc

jsou tematicky provázané, takže nepozorný čtenář mého ražení snadno propadne milnému přesvědčení, že jde o práci jednoho autora a ne o texty dvou odlišných autorů, konkrétně Ondřeje Hejnal a Petra Vašáta.

Poslední tři kapitoly se potom věnují problematice ghetta a vykořisťování sociálně slabých jedinců v neoliberalismu. Celá sekce je uvedena zásadním a dosud do češtiny nepřeloženým Wacquantovým textem na stejné téma, jenž je sice paradoxně umístěn až za kapitolu Václava Walacha, ale dle mého názoru by si spíše zasloužil být před ní. Wacquantův text nebudu na tomto místě hodnotit, protože se jedná o text sice v českém politologickém prostředí nepříliš známý, avšak ne nový. Walachova kapitola věnovaná všem hráčům, klientům represe a dalším je opět velmi čtivá. Na jedné straně totiž zprostředkovává čtenáři poměrně zajímavou studii ze života lidí ve vyloučené lokalitě a zároveň je psaná s jistou dávkou nadsázky a humoru.

Poslední kapitola dvojice Michal Růžička a Lubomír Lupták se potom věnuje problematice romského ghetta z hlediska extrakce ekonomického a politického kapitálu. Jedná se o velmi zdařilou kapitolu z hlediska využití nabízeného Wacquantova konceptu a zároveň i o odpověď na jeden z aktuálních problémů naší současné reality, který symbolizují jak zmíněné lokality, tak neetický business s jejími obyvateli. Při čtení mě jen napadl ještě jeden nezmíněný rozměr extrakce politického kapitálu z vyloučené lokality, který spatřuji v problematice kupčení s volebními hlasy, jak se stalo například v případě Českého Těšína v roce 2011, avšak to je výtkou v pravdě minimalistická a spíše otázka do diskuze.

Jak je z recenze patrné, považuji předloženou publikaci za velmi zdařilou. Jediné výtkou spíše kosmetického rázu je potom směřována k absenci závěru a struktury celé knihy. V recenzované publikaci totiž často autoři pracují v různých kapitolách se stejnými teoretickými přístupy a jejich časté opakování potom působí rušivě. Je tedy legitimní otázkou, zda nebylo na místě obohatit publikaci o další teoretickou kapitolu, čímž by došlo k odlehčení jednotlivých kapitol, případně přidat závěr celé knihy, která se díky jeho opomenutí může jevit nedokončeně. Rozhodně se však nejedná o zásadní nedostatek či komplikaci, která by měla případné zájemce odradit, a určitě představenou publikaci řadím (jak jsem již konstatoval v úvodu) k tomu nejzajímavějšímu, co v rámci české politologie zatím vzniklo. Doufám, že se kniha dočká jak zájmu čtenářů, tak vzrušené akademické diskuze, kterou si rozhodně zaslouží.